

ANNA LENDZION
Katedra Psychopedagogiki KUL

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA NAUKOWA
„PEDAGOGICZNA WIELOWYMIAROWOŚĆ ROZWOJU”
Lublin, 4-6 kwietnia 2011 r.

W dniach od 4 do 6 kwietnia 2011 roku odbyła się Międzynarodowa Konferencja Naukowa „Pedagogiczna wielowymiarowość rozwoju. Jednostka – przestrzeń społeczna – instytucja”. Została ona zorganizowana przez Instytut Pedagogiki Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Spotkanie konferencyjne miało charakter jubileuszowy i służyło uczczeniu 30-lecia reaktywacji Instytutu Pedagogiki na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Z tej okazji została przygotowana książka pod red. prof. Aliny Rynio i prof. Ryszarda Skrzyńiarza poświęcona dorobkowi pracowników Instytutu w tym okresie¹.

Honorowy patronat nad konferencją objęli kard. Zenon Grocholewski (prefekt Kongregacji Wychowania Chrześcijańskiego) oraz prof. dr hab. Barbara Kudrycka (minister nauki i szkolnictwa wyższego). Specjalnym gościem jubileuszowego sympozjum pedagogów na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim był abp Celestino Migliore (nuncjusz apostolski w Polsce).

Celem konferencji było ukazanie dominujących tendencji we współczesnej pedagogice; dyskurs nad aktualnymi wynikami badań pedagogicznych i doświadczeniami środowisk naukowych w zakresie pedagogicznej wielowymiarowości rozwoju; dyskusja nad perspektywami rozwoju teorii i praktyki edukacyjnej; poszukiwanie teoretycznych i praktycznych rozwiązań dla rozwoju i wychowania w kontekście zmieniającej się rzeczywistości.

Wśród zaproszonych gości znaleźli się między innymi: prof. dr hab. Stanisław Palka z Uniwersytetu Jagiellońskiego; prof. dr hab. Krystyna Duraj-Nowakowa

---

¹ *Pedagogika na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Historia i współczesność*, red. Alina Rynio, Ryszard Skrzyńiarz, współpraca Łucja Badeńska, Lublin: Jedność 2011.

z Wyższej Szkoły Filozoficzno-Pedagogicznej „Ignatianum” w Krakowie; prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz i prof. dr hab. Jerzy Niemiec z Uniwersytetu w Białymstoku; prof. dr hab. Wanda Dróżka i ks. prof. dr hab. Mieczysław Rusiecki z Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego Jana Kochanowskiego w Kielcach; prof. Stanislav Košč z Uniwersytetu w Ružomberoku; dr hab. Wiesław Wójcik, prof. Wyższej Szkoły Administracji w Bielsku-Białej i Instytutu Historii Nauki PAN; prof. dr hab. Ewa Skrzetuska z Uniwersytetu Marii Curii-Skłodowskiej w Lublinie; ks. dr hab. Zenon Uchnast, prof. KUL z Instytutu Psychologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II i Wydziału Psychologii Wyższej Szkoły Biznesu – National Louis University w Nowym Sączu.

W konferencji wzięło udział ponad stu prelegentów. Obrady przebiegały w dwu nurtach: plenarnym (trzy sesje) i w sekcjach (dziewięć grup problemowych). Uroczystego otwarcia konferencji dokonali ks. prof. dr hab. Stanisław Wilk (rektor KUL JP II), ks. bp Mieczysław Cisko (biskup lubelski), ks. abp Celestino Migliore (nuncjusz apostolski w Polsce), prof. dr hab. Andrzej Sękowski (dziekan Wydziału Nauk Społecznych KUL JP II). Głos zabrał również mgr Krzysztof Babisz (lubelski kurator oświaty). Zaproszonych gości i uczestników konferencji powitała dr hab. Alina Rynio (prof. KUL JP II) – dyrektor Instytutu Pedagogiki KUL.

Następnie rozpoczęły się obrady pierwszej sesji plenarnej. Jako pierwszy wystąpił ks. prof. Marian Nowak (KUL) z referatem „Specyfika pedagogiki i jej tożsamość”. Prof. Nowak opowiedział się za docenieniem przedmiotowych aspektów rzeczywistości wychowawczej w badaniach pedagogicznych obok silnie współcześnie akcentowanej podmiotowości. Mówił również o „prowokacjach ponowoczesności”, które zawierają wartościowe z punktu widzenia refleksji naukowej i praktyki wychowawczej intuicje, ale często brakuje im ścisłego przyporządkowania do teorii. Dobitnie podkreślił, że nie ma neutralnych filozoficznie kierunków pedagogicznych. Drugi z prelegentów, prof. Stanisław Palka (UJ) przedstawił problem „różnicowania w metodologii badań pedagogicznych wielowymiarowości rozwoju człowieka”. Wskazał na operacjonalizację przedmiotu pedagogiki, wymieniając: wychowywanie, kształtowanie przez wychowawców i kształtowanie siebie w ciągu życia. Zaakcentował odrębność badań ilościowych w modelu matematyczno-przyrodniczym ukierunkowanych na ustalanie prawidłowości przyczynowo-skutkowych i korelacyjnych od badań jakościowych w paradygmacie humanistycznym, zorientowanych na rozumienie istoty poznawanych doświadczeń, interpretację w sensie odkrywania głębszego znaczenia opisywanych i analizowanych zdarzeń. Mówił również o celu praktycznym badań pedagogicznych; roli wyjaśniania w badaniach ekspikacyjnych, poszukiwaniu odpowiedzi na pytanie „dlaczego?”; badaniach w działaniu; badaniach historycznych oraz badaniach interdyscyplinarnych we współpracy pedagogów, psychologów, socjologów, filozofów.

Kolejną sesję plenarną zapoczątkował referat prof. Zenona Uchnasta (Instytut Psychologii KUL, Wyższa Szkoła Biznesu – NLU w Nowym Sączu) na temat: „Podejście synergetyczne w badaniach integralnego rozwoju człowieka”. Prof. Uchnast podkreślił za E.H. Eriksonem zasadę wzajemności między naturalnym rozwojem biopsychicznym i wspierającymi go oddziaływaniami społeczno-kulturowymi. Od doświadczenia wzajemności w niemowlęctwie zależy ukształtowanie podstawowej

ufności do świata, która jest również nazywana podstawową nadzieją. Pojęcie synergii upowszechniła Ruth Benedict, autorka książki *Wzory kultury*. Zbadła na gruncie antropologii kulturowej, że dobre współdziałanie zapewnia zarówno aktualizację siebie w wymiarze indywidualnym, jak i społecznym. Następnie wystąpił prof. Jerzy Nikitorowicz (Uniwersytet w Białymstoku). Przedstawił referat na temat: „Wspieranie rozwoju tożsamości wielowymiarowej współczesnym wyzwaniem dla wychowania w warunkach wielokulturowości”. Ukazał takie wymiary tożsamości osobowej, jak: biologiczny, psychiczny, intelektualny, społeczny, ekonomiczny, etyczno-moralny, egzystencjalny, kulturowy. Wymienił następujące aspekty tożsamości społecznej: rodzinny, parafialny, lokalny, regionalny, etniczny, narodowy, kontynentalny, planetarny. Zaznaczył, że wielokulturowość można ujmować jako fakt empiryczny; fakt świadomościowy (samodefiniowanie i samoidentyfikacja); fakt ideologiczny (np. zobowiązanie do obrony praw mniejszości narodowych, religijnych itp.); fakt edukacyjny (np. dialog międzykulturowy, paradygmat wychowania dla pokoju, szacunek dla własnego dziedzictwa kulturowego połączony z otwartością na inne wzorce społeczno-kulturowe).

W drugiej części tej sesji plenarnej zabrała głos prof. Krystyna Duraj-Nowakowa (Wyższa Szkoła Filozoficzno-Pedagogiczna „Ignatianum” w Krakowie). Zaprezentowała referat pt. „Tendencje w tworzeniu wiedzy pedagogicznej”. Opowiedziała się za badaniami transdyscyplinarnymi nad wychowaniem w miejsce mono-, multi- i interdyscyplinarnych. Podkreśliła wielowymiarowość dojrzałej osobowości, która jest celem rozwoju i wychowania. Zaakcentowała humanistyczno-społeczny charakter pedagogiki. W następnym referacie wygłoszonym przez prof. Wandę Drózkę (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach) na temat: „Potrzeby integracji osobowości, wiedzy i doświadczenia w kształceniu i rozwoju zawodowym nauczycieli na kanwie autobiografii i pamiętników różnych pokoleń nauczycieli”, zostały podjęte m.in. następujące zagadnienia: podejście społecznikowsko-misyjne i pragmatyczno-techniczne w określaniu zawodu nauczyciela; trójczłonna struktura tożsamości zawodowej nauczyciela (osobowość, wiedza i doświadczenie); refleksyjna autokreacja w rozwoju zawodowym nauczycieli (wymiar osobowościowy, pedagogiczno-edukacyjny i społeczno-kulturowy).

W drugim dniu obrad, w trzeciej sesji plenarnej, 5 kwietnia 2011 roku swoje wystąpienia przedstawili: prof. Stanislav Košč (Uniwersytet w Ružomberoku), ks. prof. Mieczysław Rusiecki (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach), dr Danuta Opozda (KUL), m. sc. Minna Veistillä (Finlandia), prof. Jerzy Niemiec (Uniwersytet w Białymstoku) i dr Teresa Chmiel (Dolnośląska Szkoła Wyższa we Wrocławiu). Prof. Stanislav Košč mówił o integralnym rozwoju człowieka jako podstawie wychowania w nauczaniu społecznym Kościoła, zaś ks. prof. Mieczysław Rusiecki o wychowaniu religijnym w rodzinie. Dr Danuta Opozda zatytułowała swoje wystąpienie – „Pedagogiczna wielowymiarowość rozwoju wobec rzeczywistości rodziny”. Wymieniła trzy obszary badań nad rozwojem na gruncie pedagogiki rodziny: rozwój pedagogicznej wiedzy o rodzinie (w perspektywie racjonalności naukowej); rozwój osób w rodzinie (w aspekcie układu jednostkowego), rozwój rodziny (od strony układu społecznego). Autorka podkreśliła wieloparadygmatyczność badań w pedagogice rodziny i znaczenie ujęć metasystemowych (rodzina może być traktowana jako środowisko, grupa, wspólnota, instytucja, system). Wiedza

pedagogiczna o rodzinie powstaje z inspiracji czerpanych z innych dyscyplin; sama inspiruje inne dyscypliny naukowe; jest komplementarna do wiedzy z innych dyscyplin. M. sc. Minna Veistillä mówiła o wskaźnikach dobrostanu u dzieci i młodzieży (Indicators of child and youth well-being). Przedstawiła wyniki badań empirycznych z uwzględnieniem różnych obszarów przystosowania emocjonalnego i społecznego uczestniczących w badaniach dzieci i nastolatków. Prof. Jerzy Niemiec poświęcił swój referat zagadnieniu szkoły wobec edukacyjnych intencji. Uwzględnił w nim między innymi takie współczesne tendencje w edukacji, jak: demokratyzacja i decentralizacja szkolnictwa; pluralizm edukacyjny (wielość źródeł wiedzy i wielość podmiotów zaangażowanych w proces kształcenia); docenienie funkcji opiekuńczej, zdrowotnej i ekologicznej w edukacji; zagrożenie zagubieniem w poszukiwaniu wartości specyficznie ludzkich; uwzględnienie inteligencji wielorakich (specjalnych uzdolnień ucznia) w projektowaniu kształcenia; przemiany w określaniu roli nauczyciela. Dr Teresa Chmiel poruszyła problem motywacji podejmowania studiów pedagogicznych („Nie lubię matematyki. Dlaczego studenci pedagogiki studiują pedagogikę?”). Autorka przytoczyła dane z badań własnych mówiące o tym, że 30% badanych studentów pedagogiki zdawało matematykę na maturze, a większość dobrze radziła sobie z przedmiotami matematyczno-przyrodniczymi w szkole średniej. Osiągali średnią ocen między 4,0-4,5. Dowodzi to fałszywości stereotypowej opinii, że studia pedagogiczne wybierają osoby z niskim poziomem osiągnięć edukacyjnych, szczególnie w dziedzinach matematyczno-przyrodniczych. Dr Teresa Chmiel mówiła o kilku typach studentów: „działacze” (zorientowani na zdobywanie praktycznej wiedzy), „terapeuci” (ukierunkowani na pomaganie innym), „asekuranci” (bierni w studiowaniu). Nawiązała również do rodzajów pseudowychowania na podstawie koncepcji pedagogiki dialogu Janusza Tarnowskiego („tresura”, „trening”, „moralizowanie”, „kształtowanie osobowości”). W modelu „pedagoga pozytywnego” podkreśliła interakcyjność (otwartość na wzajemne oddziaływanie w relacji wychowawczej i przekonanie, że dziecko również uczy dorosłego) i transgresyjność (szczególnie w sferze wyjścia poza narzucone społecznie i kulturowo role). Przytoczyła klasyfikację poglądów na naturę dziecka opracowaną przez Dorotę Klus-Stańską (błędne: „dziecko słabe”; „słodki elf”; „infantylny badacz”; „aktywny niepełnosprawny”; trafne: „konstruktor” i „kontestator”).

Obrady w sekcjach toczyły się 5 i 6 kwietnia 2011 r. Praca w dziewięciu grupach dyskusyjnych była skoncentrowana wokół obszarów tematycznych:

- I. „Wczoraj” i „dziś” pedagogiki jako nauki
- II. Antopologiczno-etyczne konteksty urzeczywistniania się osoby
- III. Religijno-moralne wymiary rozwoju i wychowania
- IV. Integralny rozwój osoby a wychowanie
- V. Pedagogiczna wielowymiarowość rozwoju wobec rzeczywistości rodziny
- VI. Szkoła w integralnym rozwoju ucznia i nauczyciela – stan faktyczny i postulowany
- VII. Środowisko społeczne miejscem rozwoju
- VIII. Urzeczywistnianie się osoby z niepełnosprawnością
- IX. Wychowanie w kontekście współczesnych przemian kulturowych

Wystąpienia w trzech sekcjach (V, VI i VII) zostały podzielone na dwie części i były prezentowane drugiego oraz trzeciego dnia konferencji.

W obradach I sekcji tematyka wystąpień dotyczyła myśli wychowawczej sławnych pedagogów, ideału wychowawcy – dawniej i dziś oraz zagadnień metodologicznych w pedagogice.

Pierwsza grupa referatów koncentrowała się na ukazaniu ideału wychowawcy. Prof. Grażyna Karolewicz (KUL) w referacie pt. „Ze wspomnień pedagoga” przedstawiła ideał osobowy nauczyciela-wychowawcy, który wyłonił się na podstawie dyskusji ze studentami pedagogiki nad opisanym w prasie obrazem współczesnego – nowoczesnego nauczyciela. Bardzo konkretny ideał wychowawcy przedstawił ks. prof. Edward Walewander (KUL), prezentując w wystąpieniu pt. „Pedagogia życia prof. dr hab. Mieczysława Wieliczki (1935-2009)” sylwetkę profesora historii – patriotę i wychowawcę. Prelegent ukazał wartość wychowawczą łączenia wiedzy naukowej z ideałami realizowanymi w życiu, które były udziałem prezentowanej Osoby. „Ideały wychowania i wzorce osobowe twórczości Antoniego Józefa Rollego” były przedmiotem referatu mgr Elżbiety Krzewskiej (PAN). Autorka wystąpienia zwróciła uwagę na wszechstronność zainteresowań i działań lekarza, psychiatry pracującego w Kamieńcu Podolskim, znanego nie tylko z nowatorskich metod leczenia, ale również z żywego zainteresowania historią, obyczajowością oraz bardzo bogatego dorobku pisarskiego. Prof. Ryszard Skrzyniarz (KUL) zapoznał słuchaczy z mało znanymi informacjami dotyczącymi ścieżki rozwoju naukowego prof. Stefana Kunowskiego. Na podstawie przeprowadzonej kwerendy materiałów archiwalnych prof. Skrzyniarz przedstawił okoliczności, w których przebiegał przewód habilitacyjny prof. Kunowskiego. W zagadnienia dotyczące ideałów wychowawczych wpisuje się także referat: „Męczeństwo jako kategoria wychowawcza na przykładzie sióstr nazaretanek z Nowogródka oraz księdza Aleksandra Zienkiewicza (lata 1943-1946)”, wygłoszony przez dr. Ryszarda Małachowskiego (Uniwersytet Zielonogórski). Prelegent skoncentrował się na wzorcach wychowawczych, które możemy odnaleźć w życiu i heroicznym przyjęciu śmierci męczenników.

Druga grupa referatów dotyczyła historycznych aspektów pedagogiki jako nauki oraz działalności wychowawczej. Dr Renata Bednarz-Grzybek (UMCS) w wystąpieniu „Wokół pedagogiki na łamach «Bluszczu»” na podstawie analizy pisma wychodzącego w latach 1865-1939, a zwłaszcza zawartych w nim porad ukazała ich aktualność wychowawczą. Na niezmiernie ważną rolę nauczyciela w procesie edukacji i wychowania, a także kształtowania świadomości społecznej zwrócił uwagę Zdzisław Krzyżanowski (KUL) w wystąpieniu „Filary nauczycielstwa w Bogorii w latach 30. i 40. XX wieku”. Prof. Marian Surdacki (KUL) w referacie „Geneza i rozwój Katedry Historii Opieki Społecznej” zaprezentował okoliczności powstania oraz główne kierunki badań naukowych prowadzonych przez pracowników unikatowej w skali kraju, a istniejącej na KUL-u od 1999 r. Katedry. Następnie dr Katarzyna Braun (KUL) wystąpieniem „Pedagogika chrześcijańska na KUL. Źródła i kierunki rozwoju” wprowadziła słuchaczy w zagadnienia dotyczące źródeł tworzenia się tej subdyscypliny pedagogicznej. Wychodząc od prezentacji jej źródeł w pracy naukowej o. Jacka Woronieckiego, o. Feliksa Bednarskiego i prof. Stefana Kunowskiego, skoncentrowała

się na działaniach podejmowanych przez Zespół Pedagogiki Chrześcijańskiej PAN oraz Katedrę Pedagogiki Chrześcijańskiej, ukazując główne kierunki badań.

Prace I sekcji zamykały dwa referaty dotyczące zagadnień metodologicznych w pedagogice. Dr Piotr Magier (KUL) w wystąpieniu „Pedagogika ogólna w strukturze nauk pedagogicznych” ukazał miejsce i rolę pedagogiki ogólnej wśród nauk pedagogicznych. Zwrócił uwagę na jej szczegółowy i metateoretyczny charakter. Ks. mgr Leszek Waga (Uniwersytet Opolski) podjął się analizy porównawczej podstaw metodologicznych pedagogiki i pracy socjalnej, ukazując ścisłe związki istniejące pomiędzy pracą socjalną a pedagogiką społeczną.

W obradach sekcji I oprócz prelegentów uczestniczyło także grono słuchaczy, wśród których byli zarówno profesorowie, jak i studenci. Podsumowaniem pracy sekcji I było stwierdzenie, że wypracowując nowe teorie pedagogiczne, warto czerpać z dorobku poprzednich pokoleń, zarówno teoretyków, jak i praktyków wychowania.

W obradach sekcji II uczestniczyło ośmiu prelegentów. Dr Barbara Kiereś (KUL) analizowała związek koncepcji człowieka ze sztuką wychowania. Dr Witold Starnawski (UKSW) poświęcił swoje wystąpienie tematowi „unikalność i jej konsekwencje dla poznania i rozwoju osoby”. Dr Iwona Jazukiewicz (Uniwersytet Szczeciński) wygłosiła referat na temat: „Cnota jako kategoria urzeczywistniania się osób w wychowaniu”. Dr Jarosław Horowski (UMK) mówił o różnicach między „urabianiem” a inicjacją w procesie wychowania. Ks. dr Andrzej Łuczyński (KUL) przedstawił zagadnienie autorytetu i odpowiedzialności w wychowaniu. Temat referatu dr Katarzyny Stępień (KUL) dotyczył rozwoju dziecka w kontekście współczesnej ochrony praw dziecka. Dr Arkadiusz Wąsiński (Wyższa Szkoła Administracji w Białku-Białej) zaprezentował problematykę integralnego ujęcia wychowania w świetle autokreacyjnego wzrastania do rodzicielstwa zastępczego.

Problemy omawiane podczas dyskusji, w której uczestniczyli: prof. Grzegorz Grzybek, dr Witold Starnawski, dr Jarosław Horowski, dr Barbara Kiereś, dr Iwona Jazukiewicz, dr Anna Szudra-Barszcz, koncentrowały się wokół:

a) Kryteriów oceny personalizmu (personalizmów). Na problem postawiony przez prof. Grzegorza Grzybka odpowiedzi udzieliła dr Barbara Kiereś. Jej zdaniem – z pedagogicznego punktu widzenia – kryteria przedmiotowe stanowią: antropologia, rozpoznanie dobra (teoria dobra), wskazówki praktyczne.

b) Problematyczności „ufilozoficznienia” pedagogiki. Kwestię tę postawił dr Witold Starnawski. Dyskutanci zgodzili się z przedmówcą, że jakkolwiek filozofii nie można wyrugować z myślenia pedagogicznego, należy w niej widzieć przede wszystkim funkcje służebne wobec pedagogiki, która jest dziedziną praktyczną.

c) Kwestii: wykluczenie czy renesans cnoty we współczesnej filozofii i pedagogice?

Odpowiedzi na pytanie postawione przez dra Witolda Starnawskiego podjęło się kilku uczestników sekcji, ostatecznie przychylając się do tezy, że pojęcie cnoty, choć niezbędne i coraz bardziej obecne we współczesnej myśli pedagogicznej, można zastąpić terminem „sprawność” przez wzgląd na zamieszanie semantyczne wokół słowa „cnota”.

W trakcie obrad sekcji III, którym przewodniczył prof. Ryszard Polak (AWF Biała-Podlaska), zaprezentowano dziesięć referatów. Prelegenci koncentrowali swoje

rozważania wokół religijno-moralnych wymiarów rozwoju i wychowania człowieka. Wprowadzając w tematykę sekcji, prof. Polak podkreślił nieodzowność uwzględnienia w wychowaniu wymiaru religijno-moralnego, tylko wtedy można bowiem mówić o holistycznym ujęciu rzeczywistości wychowania.

Jako pierwsza przedstawiła referat prof. Lucyna Dziaczkowska (KUL), która uzasadniła konieczność wychowania religijnego, a następnie przedstawiła jego cele, m.in. budowanie tożsamości człowieka, regulację stosunków z innymi ludźmi, zaspokajanie podstawowych potrzeb człowieka, pomoc w zmaganiu się z codziennością. Zwróciła uwagę na ważny problem współczesnego świata, w którym religia staje się pewnego rodzaju tematem tabu, i w tym kontekście postawiła pytanie: jak uczyć tolerancji wobec innych religii bez ich znajomości? Wychowaniu dziecka w rodzinie w świetle Biblii poświęcił swoje wystąpienie ks. prof. Jerzy Kułaczkowski (ZWN oS KUL Stalowa Wola). Zwrócił uwagę na rolę ojca jako wychowawcy, który ma pomóc w zrealizowaniu zbawczych planów Boga wobec dziecka, oraz wskazał metody wychowania religijnego: karność i napomnienie. Dr Monika Hajkowska (UMCS) wprowadziła w problematykę wychowania religijno-moralnego w rodzinie polskiej w XIX i na początku XX wieku. Podkreśliła ścisły związek wychowania religijnego z narodowym, charakterystyczny dla czasów niewoli narodowej. Wskazała na szczególną rolę matki, która głównie poprzez własny przykład przekazywała religijność swoim dzieciom. Kolejny prelegent, ks. dr Czesław Galek zaprezentował wychowanie religijne młodzieży szkolnej w drugiej połowie XIX wieku w świetle polskiej literatury pamiętnikarskiej i beletrystycznej. Przedstawił negatywne aspekty tego wychowania w kontekście antypolskiej polityki oświatowej władz zaborczych tego czasu. Referat s. dr Marii Opieli (KUL) dotyczył koncepcji pedagogicznej bł. Edmunda Bojanowskiego, w której silnie zarysowuje się rola kobiety jako głównej przekazicielki wartości religijnych. Innymi ważnymi aspektami przedstawionej koncepcji, na które wskazała s. dr Opiela, są zachowanie harmonii między wszystkimi sferami osobowości człowieka oraz chrześcijański system wartości. Prof. Ryszard Polak (AWF Biała-Podlaska) zwrócił uwagę na problem kształtowania cnót moralnych, zwłaszcza religijnych, w ujęciu ks. Józefa Winkowskiego. Podkreślił rolę modlitwy, rachunku sumienia, spowiedzi, a także ważną funkcję kierowników duchowych w wychowaniu religijnym. Prof. Alina Rynio (KUL) podkreśliła w wygłoszonym referacie, że nauczanie Jana Pawła II jest gwarantem tożsamości pedagogiki chrześcijańskiej ze względu na sposób definiowania osoby, jak też jego płaszczyzny, cele, zasady i sposoby. Akcentowała, że przesłanie Papieża nabiera szczególnej aktualności i znaczenia we współczesnym świecie, w którym postuluje się życie bez Boga. Kolejny referat zaprezentowany przez mgr Dorotę Frąk dotyczył roli środowisk wychowujących na przykładzie instytucji wychowawczych, m.in. szkół, burs, świetlic wychowawczych, hosteli prowadzonych przez Zgromadzenie Sług Jezusa, założone w XIX wieku przez bł. Honorata Koźmińskiego. Mgr Stanisława Konefał (KUL) przedstawiła rolę przyjaźni w procesie wychowania młodego człowieka, będącej cnotą pokrewną miłości. Mówiąc o chrześcijańskiej koncepcji przyjaźni, odwoływała się również do poglądów filozofów, którzy nawiązywali do arystotelesowskiej i stoickiej koncepcji cnót moralnych. Ostatnim prelegentem była dr Lidia Dakowicz (Uniwersytet w Białymstoku), która przedstawiła badania nauczycieli wybranych

szkół w Białymstoku. Wyniki wskazują na małe zainteresowanie nauczycieli wartościami religijnymi. Przyczyn takiego stanu rzeczy, zdaniem dr Dakowicz, należy szukać w indyferentyzmie religijnym lub współczesnej modzie na rozdzielanie życia prywatnego i publicznego, gdzie religię sytuuje się w sferze prywatnej.

W obradach sekcji IV wzięło udział pięciu prelegentów. Jako pierwsza wystąpiła dr Agata Celińska-Miszczuk (Instytut Psychologii KUL). Tytuł jej wystąpienia to: „Rozwój osoby w ujęciu W. Sterna”. Autorka przedstawiła znaczenie koncepcji W. Sterna dla integralnego rozwoju osoby. Podkreślała potrzebę powrotu do problematyki charakteru oraz jego kształtowania, tak aby całość osoby się rozwijała, a nie tylko pewne jej aspekty. W. Stern twierdził, że osoba jest niepodzielną całością i nie da się jej zredukować do jednego wymiaru funkcjonowania. Człowiek jest indywidualny, wewnętrzny i spójny, cechuje go również celowe podmiotowe działanie. Zarówno człowiek poprzez działanie, jak i świat zewnętrzny uczestniczą w kształtowaniu charakteru osoby. Jako druga wystąpiła dr Ewelina Świdrak (KUL) z referatem „Opieka nad wnukami szansą rozwoju dziadków”. Przedstawiła wyniki badań dziadków, w których badani wskazywali na wiedzę, umiejętności oraz cechy osobowości, jakie rozwijają w kontakcie z wnukami. Następnie przed przerwą kawową wywiązała się dyskusja na temat tego, w jaki sposób pracować z dziećmi nad rozwojem charakteru oraz co sprzyja ich rozwojowi. W dyskusji wzięli udział dr Alicja Kostencka (UKW w Bydgoszczy), dr Anna Lenzion, dr Klemens Płeczkan, dr Ewelina Świdrak i mgr Małgorzata Zawadzka. Po przerwie swój referat przedstawiła mgr Marlena Wilgocka (KUL), która analizowała znaczenie teatru, jako czynnika integralnego rozwoju dziecka. Prelegentka uznała, że poprzez sztukę rozwija się cały człowiek. Teatr jest sztuką interdyscyplinarną, która wykorzystuje różne środki (słowo, dźwięk, ruch), dlatego też jest on narzędziem wychowania intelektualnego, kształtuje twórczość, wyobraźnię, doskonali pamięć, spostrzeganie, rozwija kompetencje społeczne. Teatr kształtuje również przekonania moralne, przyczynia się do krystalizowania hierarchii wartości, wspiera budowanie poczucia własnej wartości i pewności siebie, a wszystko to dokonuje się w pozytywnej atmosferze zabawy. W następnej kolejności swój referat przedstawiła dr Anna Lenzion (KUL), dotyczył on „Transgresji i autotranscendencji w aspekcie rozwoju i wychowania”. Autorka podkreśliła, że autotranscendencja w ujęciu V. E. Frankla jest trafnym modelem rozwoju w trudnych sytuacjach, np. w cierpieniu. Przedstawiła również, czym jest transgresja i jakie są jej rodzaje na gruncie teorii opracowanej przez J. Kozielskiego. Ostatni z prelegentów, dr Klemens Płeczkan (KUL) wystąpił z referatem „Jakość życia człowieka starego – oczekiwania a rzeczywistość”. Mówił on m.in. o uwarunkowaniach jakości życia człowieka starego. Podkreślał, że wśród wyznaczników jakości życia osób starszych obok zadowolenia ze stanu zdrowia i dochodów nie może zabraknąć pozytywnych przeżyć i doświadczeń. Postulował, aby życie osób starszych nie było mierzone według tego, co mam, ale skupiało się na tym, jaki jestem i czego doświadczam.

Na zakończenie wywiązała się krótka dyskusja o możliwościach rozwoju w okresie starości.

Sesję V w pierwszym dniu obrad sekcyjnych, 5 kwietnia, otworzyło wystąpienie dr Danuty Opozdy (KUL), podczas którego prelegentka przypomniała główne tezy

swojego referatu pt. „Funkcja regulacyjna systemów wartości w konstruowaniu jednostkowej wiedzy o wychowaniu”.

W pierwszym obszarze tematycznym: „Wartości w życiu małżeńskim i rodzinnym” przedstawiono następujące referaty:

Dr Andrzej Mazan (UKSW): „Metody integracji osoby w wychowaniu rodzinnym”. Prelegent zaznaczył, że opiera się na teorii integralnego wychowania S. Kunowskiego. Przedmiotem swego wystąpienia uczynił ostatni, najwyższy obszar rozwoju osoby, a mianowicie rozwój duchowy i przedstawił go w kontekście życia rodzinnego.

Dr Beata Wołosiuk (Państwowa Szkoła Wyższa im. Jana Pawła II, Biała Podlaska): „Komunikacja interpersonalna w rodzinie w kontekście wychowania do wartości”. Wystąpienie było prezentacją badań własnych, przeprowadzonych w dwóch grupach: rodziców oraz uczniów gimnazjum. Pytano w nim, jakie są formy i okoliczności komunikacji między rodzicem a dzieckiem, oraz jakie to ma znaczenie dla kształtowania wartości w wychowaniu rodzinnym.

Ks. dr Jacek Łukaszewicz, dr Marta Pawelec (WSEiI Lublin): „Kryzys wartości w kontekście etapów życia rodzinnego”. Prelegenci zaprezentowali wnioski z badań własnych. Głównym problemem wystąpienia było pytanie o rozumienie wartości, ich transformację w wieku średnim. Uwzględniono takie zmienne różnicujące, jak np. płeć osób, sytuacja materialna, aktywność zawodowa, liczba dzieci.

Drugim obszarem tematycznym było zagadnienie rozwoju życia małżeńskiego. W tej problematyce mieszczą się dwa wystąpienia.

Mgr Mirosław Hanulewicz (Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji, Opole): „Przygotowanie małżonków do narodzin dziecka szansą ich rozwoju”. Zasadniczym problemem wystąpienia była sytuacja przygotowania małżonków do narodzin dziecka oraz możliwości, jakie ona stwarza dla rozwoju życia małżeńskiego.

Ks. mgr Marek Jeziorański(KUL): „Filozoficzne podstawy rozwoju małżonków w nauczaniu Jana Pawła II”. Prelegent przedstawił koncepcję osoby oraz wspólnoty w rozumieniu Jana Pawła II i na ich podstawie wskazał kierunki rozwoju małżeńskiego.

Na zakończenie obrad o zabranie głosu został poproszony prof. Stanislav Košč z Uniwesytetu w Ružomberoku na Słowacji, który był uczestnikiem obrad w sesji. Profesor przedstawił problematykę badawczą reprezentowanego przez siebie ośrodka akademickiego.

Problem wielowymiarowości egzystencjalnej rodziny był obecny we wszystkich referatach wygłoszonych w czasie obrad sesji V w dniu 6 kwietnia 2011 r. Tematyka wystąpień tworzyła pewną całość, dotyczącą charakterystycznych obszarów życia, systemowo powiązanych z funkcjonowaniem rodziny – w wymiarze zarówno osobowym, jak i społecznym.

Znalazło to swój wyraz już w pierwszym wystąpieniu, gdzie Małgorzata Dorota (KUL) wskazała na specyfikę etapu „rodziny z małymi dziećmi”. Autorka osadziła ten etap w całościowym schemacie funkcjonowania rodziny, podkreśliła jego znaczną dynamikę. Według niej, główne zadanie omawianego etapu to przystosowanie rodziny

do przyjęcia nowych członków/dzieci i określenie jakościowo ważnych, ale nowych obowiązków – rodzicielskich. Jest to w oczywisty sposób związane ze wzrostem odpowiedzialności rodziców i warto zwrócić uwagę, że w chwili pojawienia się dzieci, modyfikowany jest rytm życia małżeńskiego. Wystąpienie zawierało także informacje na temat blogów internetowych, które analizowała Autorka. Zapisy internetowe, dokonywane przez matki, były bowiem przedmiotem analiz i na ich podstawie wysnuto wnioski, dotyczące jakości życia rodzin. Wygłaszany referat pokazał osobiste cechy blogów, ich w pełni spersonalizowany charakter. Blogi internetowe stają się elementami życia publicznego, kreującymi wspólnoty, wręcz są stałym elementem tych wspólnot. Odnosząc się do systemu współczesnej wiedzy, w referacie podkreślono, że wydzieliła się dwie główne funkcje blogów: komunikacyjną i terapeutyczną. Tym samym prowadzenie blogów wpisuje się w system komunikacji społecznej, co istotnie pomaga ludziom w uzyskiwaniu informacji, dzieleniu się radami, ale też tworzona jest wspomniana wyżej wspólnota. W przypadku blogów internetowych pisanych przez matki z rodzin z małymi dziećmi, wspólnota ma wyraźny charakter wspierający. W konkluzji referatu Autorka zaprezentowała część wyników swoich badań. Dzięki podjętej pracy analitycznej udało się wskazać, że matki – autorki blogów, doświadczają np. radości i poczucia spełnienia, ale także zmęczenia i obciążenia obowiązkami. Ogólnie jednak pisanie blogów jest udziałem matek zadowolonych ze swojej sytuacji egzystencjalnej.

W kontekst tematyczny sekcji wpisał się także kolejny referat, w którym mgr Ludmyla Smygur (KUL) omawiała sytuacje rodzin wielodzietnych w percepcji młodzieży studiującej w Polsce i na Ukrainie. Pokazano uwarunkowania społeczne i osobowe. Odniesiono się do aspektów demograficznych. W wystąpieniu zawarto wiele danych statystycznych. Zdaniem Autorki rodziny wielodzietne są postrzegane przez respondentów, jako gorzej sytuowane materialnie. Ogólnie respondenci ukraińscy wyrazili więcej opinii przychylnych na temat rodzin wielodzietnych, niż ich polscy odpowiednicy, którzy częściej wskazywali na dotyczące analizowanych rodzin obciążenia. Jednocześnie to badani z Polski deklarowali gotowość do posiadania rodzin liczniejszych, nawet z trójką dzieci, podczas gdy respondenci ukraińscy wybierali głównie wariant z jednym dzieckiem. Referat dostarczył zatem wielu nowych informacji, ale prezentowane przez Autorkę wyniki, w oczywisty sposób wymagają jeszcze naukowego uporządkowania.

Kontynuacją nurtu analitycznego, który dominował w obradach sekcji, było kolejne wystąpienie, dotyczące alternatyw wobec małżeństwa i rodziny w percepcji młodych dorosłych. Dr Magdalena Pakuła (UMCS) dokonała prezentacji wyników swoich badań i okazało się, że problem „alternatywnych” wobec tradycyjnej rodziny stylów życia był już dostrzegany w latach siedemdziesiątych XX wieku. Obecnie dokonywane analizy tego obszaru napotykać wiele trudności, związanych m.in. z niemożnością podania jakiejś jednej typologii stylów „alternatywnych”, co powoduje, że badania mogą obierać różne kierunki i czasem trudno porównać ich wyniki. Autorka wskazuje, że w ciągu życia osoba może wybierać wiele różnych stylów funkcjonowania społecznego, opartych na zastąpieniu życia rodzinnego innymi formami uczestnictwa społecznego. Style te mogą się zmieniać i nie są trwałe. Zdaniem Autorki dostrzegane jest natężenie zjawiska kohabitacji, szczególnie

nasilonego w latach 2009-2010. Wśród prezentowanych w referacie uogólnień znalazła się informacja, że ludzie różnią się znacznie w swoich poglądach na temat form życia rodzinnego. Czynniki głównie różnicującymi dokonywane przez nich wybory są: religijność, płeć, poziom zadowolenia ogólnego z życia, w tym z życia własnych rodziców. Zdaniem Autorki gotowość do życia w kohabitacji (konkubincie) związana jest z szerokim spektrum przyczyn, choć szczególnie warto podkreślić znaczenie uwarunkowań kulturowych i ekonomicznych – badani studenci pedagogiki i ekonomii wskazywali, że ludzie podejmują decyzje kohabitacyjne, żeby uniknąć kosztów ślubu i uroczystości weselnych, ale też przekonuje ich łatwość przerwania związku nieopartego na układzie sformalizowanym. Wśród osób wierzących dominowały poglądy, że życie rodzinne jest na tyle cenną wartością, że warto ją podtrzymywać, stąd dominujące w tej grupie deklarowanie życia w warunkach ustalonych formalnie. W referacie zaprezentowano także wyniki badań dotyczące osób żyjących samotnie (tzw. singli). Otóż, zdaniem Autorki, jest to specyficzny problem, wymykający się prostym ocenom. Konkluzją wystąpienia było stwierdzenie, że respondenci w przeważającej części planują założyć własne rodziny i ważnym elementem jest chęć posiadania dzieci. Część badanych godzi się na kohabitację, ale ogólnie upatruje formę rodzinną jako właściwą dla siebie.

Znaczącym uzupełnieniem problematyki analizowanej w czasie obrad sekcji było wystąpienie dr Anny Dudak (UMCS), która odniosła się do kwestii opieki naprzemienniej w sytuacji porozwodowej małżonków. Autorka wyszła z założenia, że sytuacja rozwodu jest wieloaspektowo trudna dla całego systemu rodziny. Posłużyła się polską statystyką rozwodową i odniosła te dane do sytuacji dzieci, wskazując, że dominuje powierzanie opieki matkom. Sytuacja taka oznacza, że ojcowie są praktycznie pozbawiani możliwości opieki nad dziećmi, często zupełnie przerwany zostaje ich wzajemny kontakt. Tymczasem w polskim systemie prawnym istnieje możliwość ustanawiania tzw. opieki naprzemienniej, oznaczającej, że dzieci są okresowo z matką i z ojcem. Wyraźnie jednak należy podkreślić, że praktyczna realizacja takiej wersji opieki wymaga jednoznacznego porozumienia między rodzicami, o co jest czasem trudno. Dostrzeżenia wymaga także problem związany z brakiem stabilizacji sytuacji wychowawczej i bytowej dzieci, które przenoszą się wiele razy do domów rodziców nieżyjących wspólnie. Autorka przywołała w wystąpieniu doświadczenia wielu krajów, w tym USA i Szwecji, gdzie opieka naprzemienna jest realizowana znacznie częściej niż w Polsce. W konkluzji wystąpienia wskazano na celowość poszukiwania takich form opieki, by w miarę możliwości zachowana była więź dzieci z obojgiem rodziców.

Analiza specyficznych uwarunkowań społecznych wpływających na jakość życia rodzin była kontynuowana także w wystąpieniu kolejnym, gdzie poruszono problem udziału w podkulturze dewiacyjnej. Dr Tomasz Wach (KUL) dokonał prezentacji sposobów rozumienia pojęcia kultury – tu szczególnie zwrócił uwagę, że w zakres kultury wchodzi m.in. transmitowany międzypokoleniowo przekaz dotyczący odnośnienia się do wartości naczelnych, w tym do dobra wspólnego i solidarności. Tymczasem udział w podkulturze dewiacyjnej (pojęcie Autor wywodzi z literatury specjalistycznej) znacząco osłabia, lub zgoła niweluje, gotowość osób do realizacji społecznie uzasadnionych kierunków aktywności. Autor osadza swoje analizy w kon-

tekście możliwości oddziaływań resocjalizacyjnych wobec sprawców czynów zabronionych, wskazuje, że skuteczność wychowania może być osiągnięta tylko w układzie systemowym, czyli wywołującym korzystne zmiany zarówno u nieletnich, jak i w ich rodzinach.

Referowana tematyka wywołała dyskusję z udziałem osób przysłuchujących się obradom. Zadano szereg pytań autorom wystąpień.

W pierwszej części obrad sekcji VI zostało wygłoszonych dziewięć referatów.

Obradom przewodniczyła prof. Ewa Skrzetuska (UMCS), która jako pierwsza zabrała głos, rozpoczynając obrady tematem: „Zróżnicowanie uczniów w edukacji wczesnoszkolnej a potrzeba indywidualizacji”. Następnie wystąpiła dr Agata Popławska, reprezentująca Niepaństwową Wyższą Szkołę Pedagogiczną w Białymstoku, podejmując zagadnienie szans i zagrożeń rozwoju podmiotowości w szkole. Kontynuując tematykę relacji pomiędzy nauczycielem a uczniem, mgr Mariola Pałka-Pilecka mówiła o osobowych relacjach podmiotów szkoły. Kolejne dwa wystąpienia dotyczyły wychowania przedszkolnego. W tym obszarze dr Joanna Karczewska (Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego w Kielcach) przybliżyła zagadnienie wychowania dzieci przedszkolnych w świetle koncepcji Stefana Kunowskiego, a dr Iwona Zwierzchowska (UMCS) mówiła o niepublicznej edukacji przedszkolnej wobec wyzwań zmieniającej się rzeczywistości. Następne wystąpienia dotyczyły nauczyciela, jego miejsca, roli, zadań i wyzwań przed nim stojących. W tym kontekście dr Krystyna Kusiak, dr Beata Bednarczuk, dr Dorota Zdybel, reprezentujące UMCS, przedstawiły wspólny referat oparty na badaniach własnych nt. „Nauczyciel europejski czyli jaki? wymiary rozwoju profesjonalnego współczesnych nauczycieli”. Następnie mgr Monika Baryła-Matejczuk (WSEiI Lublin) mówiła o profesjonalnym doskonaleniu nauczycieli jako jednym z warunków skuteczności działań w środowisku szkolnym. Dr Ewa Jakubiak-Zapalska (Politechnika Radomska) przedstawiła zagadnienie roli nauczyciela we wspieraniu ucznia zdolnego we współczesnej szkole. Obrady pierwszej części zakończył ks. prof. Adam Maj (KUL), który na przykładzie szkoły katolickiej ukazał wielowymiarowość teorii i pedagogii szkoły.

W części drugiej obrad, w dniu 6 kwietnia, wystąpiło siedmiu prelegentów, a obradom przewodniczyła dr Beata Komorowska (KUL).

Jako pierwsza głos zabrała dr Małgorzata Łobacz (KUL), która podjęła temat roli szkoły w urzeczywistnianiu osobowym uczniów marginalizowanych. Następnie dr Jadwiga Daszykowska (WZNoS KUL Stalowa Wola) przedstawiła zagadnienie roli szkoły w kreowaniu jakości życia dziecka, gdzie przybliżyła autorską, pedagogiczną, definicję jakości życia wraz z czynnikami ją warunkującymi. Następny referat wygłosił dr Zbigniew Ostrach (Politechnika Radomska), który skoncentrował się na kształceniu ekologicznym na różnych etapach nauczania, poczynając od przedszkola. Zwrócił uwagę na szanse i możliwości edukacji ekologicznej, ale także na trudności i bariery w jej realizacji zarówno obiektywne (wyposażenie szkoły), jak i osobowościowe (postawy dorosłych). Kolejną osobą zabierającą głos była dr Liliana Kostańska (WSEiI w Lublinie), która na podstawie własnych badań empirycznych dokonała analizy postrzegania szkoły przez uczniów kończących szkołę podstawową, uwzględniając zróżnicowanie wyników ze względu na typ środowiska: wiejskie i miejskie. Następnie przedstawiła swój referat dr Lucyna Adamowska (UMCS), która ukazała

szkołę jako miejsce wsparcia dla osób osieroconych. Wskazała na pilną potrzebę uwzględnienia w kształceniu pedagogów zagadnień tanatopedagogiki i przygotowania przyszłych nauczycieli do pomocy dziecku osieroconemu. Kolejne wystąpienie zaprezentowała mgr Ewa Staropiętka-Kuna (KUL), która przybliżyła uczestnikom sekcji, w jakim zakresie metoda projektów może stanowić czynnik integralnego wychowania w świetle teorii Stefana Kunowskiego oraz w jaki sposób praca tą metodą może wspierać rozwój ucznia. Prezentację przygotowanych referatów zakończyła dr Beata Komorowska (KUL), która przedstawiła (na podstawie materiału przygotowanego wspólnie z prof. dr hab. Krystyną Chałas – KUL) wybrane teorie szkoły i ich implikacje dla praktyki edukacyjnej.

W pierwszej części obrad sekcji VII zostały wygłoszone następujące referaty:

Prof. Wiesław Wójcik (Wyższa Szkoła Administracji w Bielsku-Białej, Instytut Historii Nauki PAN): „Budowa modelu integralnego rozwoju człowieka w oparciu o filozofię dialogu”. W wystąpieniu został omówiony kontekst historyczny i egzystencjalny filozofii dialogu w perspektywie koncepcji Rosenzweiga. Filozofia dialogu mówi, że to, kim człowiek jest, uświadamia sobie przez spotkanie z drugim, że jego tożsamość tworzy się w relacji do drugiego. Przedstawiono trzy etapy budowania modelu integralnego rozwoju człowieka na podstawie filozofii dialogu. Etap pierwszy obejmuje dostrzeganie różnorodności i bogactwa rzeczywistości oraz poszukiwanie tego, co wspólne. W drugim etapie występuje doświadczenie jako podstawa rozumienia świata. Trzeci etap to przejście na drogę rozwoju, na szczyt, na którym znajduje się idea dobra, która łączy wszystko i która prowadzi do zrozumienia.

Dr Stanisław Michałowski (Uniwersytet Śląski, filia w Cieszynie): „Na spotkanie człowieka. Edukacja integralna w paradygmacie personologicznym”. W wystąpieniu przedstawiono koncepcję poszukiwania i odkrywania drugiego człowieka poprzez spotkanie i dialog. Wychowanie powinno odbywać się poprzez spotkanie dialogowe, które oznacza wejście w relację ludzką z drugim człowiekiem. Jest podstawą wydobycia z człowieka tego, co jest w nim najpiękniejsze, jednocześnie prowadzi do ubogacania własnego wnętrza. Paradygmat personologiczny edukacji integralnej obejmuje całościowe podejście do procesu wychowania w aspekcie pedagogii osoby.

Dr Beata Jakimiuk (KUL): „Kariera zawodowa i jej uwarunkowania w kontekście edukacji permanentnej”. W wystąpieniu przedstawiono różne znaczenia kariery zawodowej oraz etapy rozwoju kariery w perspektywie edukacji przez całe życie. Omówiono uwarunkowania kariery zawodowej, a także możliwości jej realizacji i kontrolowania. Zwrócono uwagę na znaczenie aktywności poznawczej i gotowości uczenia się przez całe życie, rozwijanie umiejętności zawodowych i kluczowych w aspekcie kierowania swoim losem i wychodzenie naprzeciw wymaganiom rynku pracy.

Dr Tomasz Cuber (Uniwersytet Medyczny w Lublinie): „Kształtowanie poczucia odpowiedzialności wśród studentów na kierunku pielęgniarstwo” (referat przygotowany przez następujące osoby: prof. Irena Wrońska, dr Tomasz Cuber, dr Zofia Kostrzanowska, mgr Aneta Kościołek – wszyscy z UM). W wystąpieniu zostały omówione teoretyczne podstawy koncepcji wychowania ku odpowiedzialności w procesie edukacji na poziomie studiów przygotowujących kadry medyczne, w szczególności pielęgniarstwa. Zaprezentowano metodologię badań dotyczących studenckiej oceny

stwarzania możliwości rozwijania poczucia odpowiedzialności na studiach pielęgnarskich Uniwersytetu Medycznego w Lublinie na poziomie licencjackim i magisterskim. Przedstawiono wyniki badań obejmujących poszerzenie swobody i innowacyjności studentów w czasie studiów, wspomaganie studentów w kierowaniu własnym rozwojem w procesie edukacji, stawianie wzorców osobowych oraz kształtowanie odpowiedzialności zawodowej.

Ks. dr Waldemar Klinkosz (Instytut Psychologii KUL): „Motywacja osiągnięć studentów a poziom lęku i zadowolenie z życia”. W wystąpieniu omówiono pojęcia: motywacji osiągnięć, zadowolenia z życia oraz lęku jako cechy. Zaprezentowano metodologię dotyczącą badania związku między motywacją osiągnięć studentów kierunków humanistycznych i ścisłych i ich zadowoleniem z życia oraz nasileniem cechy lęku. Dla studentów obu grup badania wykazały, że im wyższy ujawniają poziom lęku, tym niższy jest ich poziom aspiracji. Motywacja osiągnięć studentów kierunków humanistycznych w większym stopniu niż studentów kierunków ścisłych zależy od ich poziomu lęku; ponadto im wyższy poziom lęku ujawniają, tym obniża się ich pewność siebie; a im wyższy poziom zadowolenia z życia, tym większa jest ich pewność siebie.

Dr Justyna Iskra (Instytut Psychologii KUL): „Wychowawcze uwarunkowania prężnego funkcjonowania a obraz siebie. Badania młodzieży rozpoczynającej studia”. W wystąpieniu przedstawiono teoretyczne podstawy badań dotyczących prężności jako wyrazu twórczej, skutecznej adaptacji do zmieniających się warunków życia i radzenia sobie z problemami. Przedstawiono metodologię badań dotyczących współzależności między poziomem prężności osobowej a obrazem siebie młodzieży rozpoczynającej studia. Badania wykazały, że prężność osobowa ma odniesienie do siebie, pracy i relacji interpersonalnych. Pozytywny obraz siebie sprzyja realizacji zadań i planów życiowych oraz budowaniu zadowolenia z siebie. Znajomość siebie stanowi podstawę dokonywania wyborów na miarę możliwości i posiadanych kompetencji.

W drugiej części obrad sekcji VII wzięło udział pięciu prelegentów i mgr Małgorzata Kowalik, autorka książki poświęconej Janowi Pawłowi II pt. *Wezwał nas do świętości*. Wszystkie zaprezentowane referaty skupiały się wokół zagadnienia środowiska społecznego, jako miejsca rozwoju człowieka na różnych etapach jego życia.

Prof. Elżbieta Gawel-Luty (Pomorska Akademia Pedagogiczna Słupsk) w referacie zatytułowanym „Klasa szkolna jako miejsce społecznego rozwoju ucznia” skoncentrowała swą naukową refleksję na klasie szkolnej, określając ją jako kluczowy element konstruowania współczesnej edukacji. Zwróciła szczególną uwagę na zjawisko transgresji i na tożsamość nauczyciela, współtwórcy, nośnika wartości, autorytetu. Skonkretyzowała swe zagadnienie formułując zadania współczesnej edukacji. Najważniejsze z nich to: wychować jednostkę do wartości, przygotować jednostkę otwartą, wyposażyć wychowanka w niezbędne kwalifikacje. Dr Marianna Powałka (Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi) przedstawiła dane statystyczne z badań własnych, które dotyczyły tematu: „Przedstawiciele społeczności lokalnej wobec problemów dziecka i rodziny na swoim terenie”. Badania przeprowadzane w podlubelskich gminach na przełomie lat 2003/2004 i w roku bieżącym

wskazywały, że odpowiedzialni za środowisko lokalne (m.in. wójt, radni, dyrektorzy szkół) nie do końca potrafili zdiagnozować problemy społeczne tej społeczności oraz ich potrzeby i skutecznie im zapobiegać, a także wychodzić naprzeciw. Dr Anna Kanios (UMCS) zaprezentowała referat na temat współpracy organizacji pozarządowych z sektorem samorządowym na rzecz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu młodzieży. Prelegentka zwróciła uwagę na zjawisko licznych zmian społeczno-gospodarczych, które implikują zagrożenia i szanse w rozwoju człowieka. Istnieje zatem potrzeba wzmacniania szans edukacyjnych młodzieży i obowiązek ścisłej współpracy organizacji pozarządowych z sektorem samorządowym. Owocem takiej współpracy są i mogłyby być ośrodki, świetlice, które pełniłyby funkcję profilaktyczną w zakresie problemu wykluczenia społecznego młodzieży i dawały możliwość jej wszechstronnego rozwoju. Mgr Ewa Sosnowska-Bielicz (UMCS) przybliżyła temat funkcjonowania szkół niepublicznych. Zaakcentowała fakt, że tak szkoły społeczne jak i prywatne funkcjonują jako szkoły niepubliczne. Ten typ szkolnictwa odznacza się wieloma pozytywnymi cechami, ale poddawany jest również krytyce. Na podstawie wyników badań statystycznych udokumentowała, że ten typ edukacji zyskuje stosunkowo duże poparcie wśród uczniów i ich rodziców, co jest warte zauważenia i upowszechnienia owych pozytywnych cech tego szkolnictwa w całym sektorze edukacji. Mgr Olga Krasuska (KUL) zwróciła uwagę na problem uchodźstwa jako wyniku zjawiska globalizacji. Polska, która jest krajem tranzytowym dla wielu imigrantów, w sposób szczególny tego doświadcza. „Uczeń z Kaukazu w polskiej szkole i jego relacje społeczne” – to główny temat wystąpienia prelegentki. Nawiązywał on do sytuacji ucznia z Kaukazu w warunkach polskiej szkoły i uwypuklał jego główne trudności, takie jak: wyznawana religia, bariera językowa, problemy finansowe. Wniosek zasadniczy wypływający z podjętej problematyki brzmiał następująco: wielokulturowość polskiego społeczeństwa staje się faktem.

W sekcji VIII swoje wystąpienia zaprezentowało dziewięciu prelegentów, w tym prof. dr med. Thomas Hülshoff (Katholische Hochschule Nordrhein-Westfalen w Niemczech). Obrady w tej grupie dyskusyjnej miały charakter międzynarodowy.

Dr Bożena Sidor-Piekarska (KUL) w referacie: „Wczesna interwencja jako proces wspierania dziecka zagrożonego niepełnosprawnością i jego rodziców” uwzględniła definicję i zasady wczesnej interwencji; rolę terapeuty; rodzaje wsparcia, jakie może uzyskać dziecko i jego rodzina; podkreśliła znaczenie właściwego czasu rozpoczęcia interwencji, jej ciągłości, powszechności i kompleksowości. Mgr Małgorzata Zawadzka (KUL) wygłosiła referat na temat: „Wsparcie rodziców dziecka z wieloraką niepełnosprawnością w trakcie wczesnego wspomaganie rozwoju”. Zawierał on charakterystykę modelu wczesnej interwencji, wypracowanego w krakowskim zespole szkół specjalnych; celów i właściwości pracy zespołu terapeutycznego z dzieckiem w placówce i w rodzinie. Mgr Monika Skop przygotowała referat: „Niepełnosprawność – walka o codzienność – świadectwo życia osoby z niepełnosprawnością ruchową”. Uwzględniła rodzaje trudności, z jakimi spotykają się osoby niepełnosprawne na co dzień: materialne (uzyskiwanie świadczeń i wyposażenia); społeczne (grupa rówieśnicza, środowisko); edukacyjne; emocjonalne (postrzeganie własnego ciała). Prof. dr med. Thomas Hülshoff (Katholische Hochschule Nordrhein-Westfalen w Niemczech) zaprezentował referat: „When the elderly disabled become ill – A new

challenge for pedagogues?”, poświęcony problematyce starzenia się osób z niepełnosprawnością intelektualną, kwestiom diagnozy, leczenia schorzeń typowych dla starości (m.in. cukrzyca, choroby Alzheimera), a także edukacji zdrowotnej u osób z niepełnosprawnością intelektualną, w której uczestniczą pedagodzy specjaliści. Dr Stanisława Byra i dr Monika Parchomiuk (UMCS) przygotowały referat: „Niepełnosprawność osób ze środowiska akademickiego w percepcji niepełnosprawnych studentów”. Autorki przedstawiły rezultaty pilotażowych badań przeprowadzonych wśród niepełnosprawnych studentów uczelni lubelskich, ukazujące stosunkowo niski zakres doświadczanej przez nie stygmatyzacji w środowisku akademickim. Dr Beata Szabała (UMCS) wygłosiła referat, który dotyczył samooceny i kompetencji społecznych studentów z niepełnosprawnością sensoryczną. Zawarte w nim zostały rezultaty badań wskazujące na pozytywną samoocenę oraz zadowalający poziom kompetencji społecznych w grupie 40 studentów z niepełnosprawnością sensoryczną. Dr Renata Kołodziejczyk (KUL) zatytułowała swój referat: „Pragnę powiedzieć, że... O strategiach radzenia sobie z trudnościami w komunikowaniu się przez dzieci z uszkodzeniami słuchu”. Zagadnienia uwzględnione przez Autorkę obejmują charakterystykę schematów językowych (typy, rodzaje) stosowanych przez osoby z ubytkiem słuchu w celu podtrzymania komunikacji służącej budowaniu relacji społecznych. Dr Ewa Domagała-Zyśk (KUL) poświęciła swoje wystąpienie nauczaniu języka obcego uczniów niesłyszących w aspekcie przekraczania barier w rozwoju językowym. Zaprezentowała edukację językową osób niesłyszących w KUL, akcentując duże możliwości, wysoką motywację oraz dobre rezultaty w uczeniu się języka angielskiego osiągnięte przez studentów z tym rodzajem niepełnosprawności.

Wnioski wypracowane w trakcie obrad sekcji VIII są następujące:

– Pomimo pozytywnych zmian w postrzeganiu osób niepełnosprawnych oraz wzrostu liczby inicjatyw służących poprawie ich funkcjonowania w społeczeństwie, w dalszym ciągu doświadczają one różnego rodzaju trudności i barier w codziennym życiu. W związku z tym potrzeba ciągłego udoskonalania rozwiązań w tym zakresie jest wciąż aktualna.

– Zaznacza się potrzeba holistycznego wsparcia osób z niepełnosprawnością, dotyczącego: 1) wszystkich sfer funkcjonowania człowieka – fizycznej, psychicznej, duchowej, społecznej, materialnej, oraz 2) integracji różnorodnych środowisk i profesji, które są zaangażowane w jego udzielanie – rodziny, placówek opiekuńczych, edukacyjnych, medycznych, pomocy społecznej, organów ustawodawczych.

W obradach sekcji IX uczestniczyło jedenastu prelegentów. Tematyka wystąpień koncentrowała się wokół zagadnień związanych z procesami zmian w kulturze współczesnej. Ks. dr Jerzy Król (PWSZ w Chełmie) w swym wystąpieniu „Edukacja w dobie globalizacji” przedstawił charakterystykę tego zjawiska i wyzwań, jakie stawia ono przed edukacją. Dr Wanda Wawro (KUL) w „Wybranych aspektach socjalizacji młodzieży w społeczeństwie ryzyka” dokonała analizy zagadnienia kształtowania się tożsamości społecznej młodzieży w kontekście negatywnych zjawisk występujących w kulturze: relatywizacji, uniformizacji, komercjalizacji, spłylenia wartości. Dr Anna Dąbrowska (UW) w referacie „Aktywność kulturalna a językowy obraz świata młodzieży” przedstawiła wyniki badań dotyczących zależności pomiędzy rodzajami uczestnictwa w kulturze a kształtowaniem się językowych kompetencji opisu rze-

czywistości. Dr Marcin Szewczak (KUL) i mgr Iwona Szewczak (KUL) w swym wystąpieniu „Rola administracji samorządowej w rozwoju edukacji na rzecz dialogu wielokulturowego pogranicza polsko-ukraińskiego” zaprezentowali możliwości podejmowania różnorodnych inicjatyw edukacyjnych, mających na celu ochronę kulturowej tożsamości tego regionu.

Ważną problematykę obrad stanowiła także edukacja medialna. Dr Dorota Bis (KUL) w referacie „Media w życiu społecznym” scharakteryzowała funkcje, jakie pełnią współczesne media. Dr Małgorzata Centner-Guz (UMCS) w prezentacji „Udział telewizji w budzeniu negatywnych emocji u dzieci” udowodniła, że uczucia strachu, smutku towarzyszą dzieciom przy oglądaniu programów informacyjnych, reporterskich i dokumentalno-kryminalnych emitowanych we wczesnych godzinach wieczornych. Mgr Grzegorz Wołoszyn (KUL) zaprezentował „Interaktywne kursy multimedialne oraz multimedialne nagrania wykładów jako dwie kluczowe formy nauczania zdalnego w szkołach wyższych”, podkreślając, że multimedialne nagrania wykładów mimo swych walorów edukacyjnych są nadal rzadko wykorzystywane.

Dwa wystąpienia dotyczyły problematyki wychowania estetycznego – dr Ewa Smółka (KUL) w referacie „Piękno w wychowaniu”, nawiązując do greckiej *paidei*, przedstawiła rolę tej wartości w integralnym rozwoju osoby; mgr Piotr Zańko (UW) w swej prezentacji „Obrazoburstwo czy pedagogika? Religia w wytworach wizualnych polskich prowokatorów kultury” dowodził, że prowokacja artystyczna ma także wymiar edukacyjny. Obrady w sekcji zakończył referat dr. Krzysztofa Przybycienia (WZNoS KUL Stalowa Wola), zatytułowany „Autokreacja jako cel działalności w perspektywie przemian cywilizacyjnych i kulturowych”.

W podsumowaniu konferencji prof. Alina Rynio wspomniała o potrzebie powołania Forum pedagogów teoretyków i praktyków integralnego rozwoju i wychowania.

Wykorzystano cząstkowe sprawozdania z pracy grup dyskusyjnych, które przygotowali: sekcja I – dr Katarzyna Braun, sekcja II – dr Anna Szudra-Barszcz, sekcja III – mgr Iwona Szewczak, sekcja IV – dr Ewelina Świdrak, sekcja V – ks. mgr Marek Jeziorański i dr Tomasz Wach, sekcja VI – dr Beata Komorowska, sekcja VII – dr Beata Jakimiuk i mgr Stanisława Konefał, sekcja VIII – dr Katarzyna Uzar, sekcja IX – dr Ewa Smółka.